

УДК 504.03:[341.24+349.6]

Е.П. СЕМЕНЮК, Т.Ю. ТУНИЦЯ

Національний лісотехнічний університет України
вул. Генерала Чупринки, 103, Львів, 79057, Україна

ЩО ЗАВАЖАЄ ПРАКТИЧНОМУ ВТІЛЕННЮ ІДЕЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ?

У статті розглянуто основні перешкоди на шляху реалізації ідеї Екологічної Конституції Землі: незацікавленість наймогутніших держав світу, проблеми фінансово-економічного характеру, соціально-психологічні настрої у світовій спільноті, байдужість владно-бюрократичних структур. Запропоновано авторське бачення виходу із ситуації, що склалася.

Ключові слова: екологізація соціуму, бар'єри, екологічна економіка, сталий розвиток, соціальна психологія.

ВСТУП

Уже три Президенти України — Леонід Кучма, Віктор Ющенко, Віктор Янукович — виступали в Організації Об'єднаних Націй із пропозицією про підготування, ухвалення та практичне впровадження всесвітньо важливого законодавчого акта, який би передбачав створення міжнародної системи екологічного захисту планети з відповідними повноваженнями і механізмами діяльності. Час минає, а справу не зрушено з місця. Що стоїть на перешкоді цьому найважливішому для народів світу рішенню? Об'єктивний, неупереджений аналіз цих справді доленосних питань вважаємо відповідальним завданням сучасної науки, особливо напередодні світової Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (20–22 червня 2012 р.). Вже вкотре — після всесвітніх самітів у Стокгольмі (1972 р.), Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Йоганнесбурзі (2002 р.) — світове співтовариство планує під егідою ООН системно обговорити проблеми захисту природи планети та сталого розвитку. Зберуться представники абсолютної більшості

держав світу, очікується участь понад 100 глав держав. Україна подала на цей саміт офіційну пропозицію щодо започаткування процесу розроблення Екологічної Конституції Землі.

НЕЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ НАЙМОГУТНІШИХ ДЕРЖАВ СВІТУ

Успішність будь-якої справи в соціумі, зрештою, залежить не лише від об'єктивних умов і сприятливих обставин, а й від активності конкретних суб'єктів діяльності. Ні для кого не є секретом той факт, що міжнародна ситуація у світі в будь-який момент значною мірою визначається позицією лідерів планетарної економіки та політики. Недаремно ж сьогодні функціонують такі загальновізанні конструкти, як «Велика сімка» або «вісімка», Давоський форум тощо. Роль цієї еліти в ухваленні світовою спільнотою важливих рішень і проведенні спільних акцій справді незаперечна. Якби ці держави захотіли реалізувати ідею Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ), то вони це вже давно б зробили. Отже, закономірно постає питання про відсутність такого бажання... А чому?

Це, мабуть, зумовлено тим, що саме найактивніші гравці на світовому економіко-політичному майданчику є найбільшими забруднювачами і руйнівниками природного довкілля планети. Відомо, що основними причинами деформацій у природі Землі є гіперрозвиток продуктивних сил і надмірні масштаби урбанізації, розростання мегаполісів. Ці процеси якраз і характеризують нині наймогутніші держави світу. Саме тому вони не чують неодноразових і наполегливих закликів України щодо нагальної необхідності підготування, затвердження в належному порядку та втілення в життя світового співтовариства Екологічної Конституції Землі. Остання з таких пропозицій прозвучала в Нью-Йорку під час виступу Президента України В.Ф. Януковича на загальних дебатах 66-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 21 вересня 2011 р. [1]. Варто також відзначити, що зі схожими, хоч і не такими чіткими заявами свого часу виступали й уряди інших держав — Бразилії, Німеччини, Сінгапуру, Південно-Африканської Республіки [2]. Іх, на жаль, теж не почувли...

Наймогутніша та найвпливовіша держава світу сьогодні, безперечно, США. Її економічний і політичний потенціал загальновідомий. Отже, насамперед від позиції США значною мірою залежить розв'язання того чи іншого питання на міжнародній арені. Про ставлення цього велетня до проблем природокористування на планеті промовисто свідчить хоча б той факт, що впродовж багатьох років США так і не ратифікували Кіотський протокол 1997 р. про скорочення промислових викидів парникових газів в атмосферу (хоча свого часу ініціювали його підписання). Для світової спільноти очевидна позиція керівних кіл США щодо цього питання: американські і транснаціональні корпорації свої егоїстичні інтереси, які нерідко є монопольними, видають за національні й ставлять вище від загальнолюдських. Адже мова йде, безперечно, про загрозу для майбутнього всього людства.

Справа не лише в Кіотському протоколі. Наприкінці 2011 р. черговий кліматичний

форум у Дурбані (ПАР) ухвалив рішення поширити його вимоги на всі країни світу (не тільки на промислово розвинені), і це стало вагомим кроком уперед у розв'язанні проблеми атмосферних викидів. Але й це не знижує масштабу кліматичних загроз: адже і за таких умов глобальне потепління не обмежується величиною 3,5 °С, а це — початок масових посух і повеней, проривів дамб та інших катастроф... Як уже зазначалося на сторінках «Вісника НАН України», кліматичну проблему слід розглядати та розв'язувати системно, в єдиному комплексі всіх природоохоронних завдань людства. Саме це й має забезпечити втілення в життя ЕКЗ [3]. Отже, справа не в Кіотському протоколі як такому, а в тому, що нехтування його рішеннями демонструє аморальність ставлення керівних кіл США до майбутніх поколінь людства.

На жаль, реальність доводить, що не лише США, а й інші лідери світової економіки та політики, наприклад Канада, Китай, не зацікавлені в тому, щоб приділити належну увагу пропозиції з підготування ЕКЗ та її впровадження в соціальну практику планети.

Варто наголосити, що фундаментом проекту ЕКЗ є перехід від традиційної, ринкової економіки до принципово нової — екологічної [4, 5]. Ті міжнародні кола, які концентрують владу у світі та здійснюють вплив на розв'язання найважливіших питань, очевидно, не зацікавлені в переході до екологічної економіки. Нагадаємо: «Згубний шлях є вигіднішим *на даному відрізку часу* для тих, хто ухвалює рішення та доводить їх до практичної реалізації. Вигіднішим тому, що дозволяє продовжувати накопичувати багатство для порівняно невеликої купки населення земної кулі коштом пограбування величезної більшості людей та повного виснаження природи» [6]. Саме ЕКЗ покликана докорінно змінити цю трагічну ситуацію.

МІРКУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Необхідно враховувати, що байдужість світової еліти — не єдина причина того, що ідея Екологічної Конституції Землі «пробуксовує»

вже два десятки років (вона виникла ще навесні 1992 р. [7]). І за період, що проминув з того часу, здавалося б, уже можна було здолати всі перешкоди. Проте цього не сталося, на що є низка причин. Багато з цих проблем мають економічний або, дещо вужче, — фінансово-матеріальний характер. Ідеться про все, що стосується очікуваних витрат на розроблення та практичне впровадження ЕКЗ.

Фундаментальною для цього комплексу перешкод є принципова відмінність, навіть суперечність між панівною досі ринковою економікою та пропонованою новою моделлю господарювання людства на планеті — екологічною економікою. Якщо найвищою метою ринку є одержання максимального прибутку за найкоротший термін, то абсолютним пріоритетом екологічної економіки, яка тільки й може бути засадою впровадження ЕКЗ, стає збереження природного довкілля для теперішнього й наступних поколінь. У цій найсучаснішій формі господарювання прибуток, звичайно, також є важливим (адже це економіка!), але не прибуток будь-якою ціною, за рахунок знищення природи — самої основи всієї життєдіяльності людини. Як складний і внутрішньо суперечливий процес екологізація економіки має чимало «підводних каменів» на своєму шляху. Іманентна суперечність полягає вже в тому, що тут необхідно вкладати кошти без розрахунку на швидкий економічний ефект [5]. На жаль, у світі небагато підприємців, схильних до такої моделі господарювання...

Світова спільнота, безперечно, усвідомлює, що заходи з упровадження ЕКЗ об'єктивно коштуватимуть соціуму дуже дорого. До того ж із плином часу їхня вартість буде дедалі більшою, оскільки невпинно діє закон зростання екологічних витрат суспільства [8]. Не брати до уваги цих міркувань, звичайно, не можна.

Свій фінансовий еквівалент, безперечно, має й необхідність створення потужної інформаційної бази для підготування ЕКЗ, її застосування та надійного функціонування. Як уже зазначалося, така інформаційна база

об'єктивно потребує органічної інтеграції багатьох різноманітних галузей знання [3]. Це досить складне і дуже вартісне завдання (і цей факт добре усвідомлюють учені різних країн світу).

В останні роки ситуація помітно ускладнилася. Світова фінансово-економічна криза (у її взаємозв'язку з поглибленням сировинної, паливно-енергетичної, продовольчої кризи тощо) лише загострює небажання багатьох держав братися за досить витратну глобальну екологічну політику: є, мовляв, більш нагальні, справді невідкладні проблеми. Друга хвиля фінансово-економічної кризи ще більше, ніж досі, скорочує соціоекологічний, так би мовити, ентузіазм навіть там, де він раніше проглядався.

До того ж цілком очевидно, що багато країн світу об'єктивно не мають вільних коштів для капіталовкладень у значні природоохоронні заходи (візьмімо, наприклад, Грецію з її нинішніми боргами або ж нашу Україну — з газовою проблемою). Адже злиднів у світі, як відомо, вистачає... Заможні ж держави, які, безсумнівно, могли б бути міжнародними спонсорами масштабних соціоекологічних проектів (подібних до ЕКЗ), як свідчить життя, не є альтруїстами. Вони однозначно віддають перевагу іншим речам: наприклад, утримуванию потужних армій з надсучасною і дуже дорогою зброєю. Відповідно, деякі країни сприймають концепцію ЕКЗ як цілком утопічний проект.

Розмірковуючи над фінансово-економічним аспектом практичного впровадження ЕКЗ і пов'язаними з цим труднощами, варто подумати про рівень об'єктивної виправданості й раціональності витрат сучасного суспільства (а за витратами стоять, звичайно, відповідні потреби). На наш погляд, корисними для такого аналізу можуть бути цифри, наведені свого часу Жіночою платформою світу на ХХІ століття. За даними цієї громадської організації, ще наприкінці ХХ ст. у світі щорічно витрачалося: на військові потреби — 800 млрд доларів США, на сигарети — 400, на рекламу — 250, на пиво — 160, на вино — 85, на гольф — 40 (разом це становить 1735 млрд

доларів). З іншого боку, на охорону здоров'я дітей було необхідно 13 млрд доларів щороку, на чисту воду і санітарію — 9, на початкову освіту — 6, на планування сім'ї — також 6 (разом — 34 млрд доларів [9]). Зрозуміло, що реструктурування двох рядів витрат (потреб) для людства тоді виявилось недосяжним. Такий захід залишається актуальним і досі, хоча значення відповідних показників, безперечно, інші.

Звичайно, наведена аналогія є непрямую щодо теми нашого аналізу, адже йдеться не безпосередньо про екологічні витрати суспільства, а про різні сторони способу життя світової цивілізації (але вони стосуються проблематики сталого розвитку). Вражає порядок цифр у двох рядах, їх порівняння між собою (особливо — гіпертрофовані витрати на військові потреби). Ось у такому широкому соціальному контексті можна краще відчути, зрозуміти, чому немає коштів навіть для того, щоб розпочати роботу з підготовки та впровадження ЕКЗ...

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАСТРОЇ

Певні причини «пробуксовування» ідеї ЕКЗ, безперечно, треба шукати в площині соціальної психології. Тут теж можна вбачати неоднозначність підходів і варіантів змісту різних соціально-психологічних настроїв.

Передусім необхідно наголосити на нерозумінні широкими верствами населення гостроти глобальної екологічної кризи, їхньому сподіванні на те, що не така вже вона й страшна, якимось минеться тощо (є, мовляв, у людства проблеми значно нагальніші). Багато хто не усвідомлює, що екологічна криза нашого часу — феномен унікальний, безпрецедентний в історії цивілізації, такого ще не було ніколи. Зміни в природному довіллі, звичайно, накопичувалися поступово, але настав той період, коли вони набувають критичного значення, готуючи базу для фатального стрибка. Кризовий характер сучасного історичного етапу в розвитку природи Землі не викликає сумніву в неупередженого спостерігача.

Здавалося б, глобальні зміни клімату в наші дні є настільки очевидними, що мають переконати кожного: під впливом людської діяльності розбалансування атмосфери планети сягнуло свого апогею, і з цим необхідно вести боротьбу, спираючись, звичайно, на закони природи [10, 11]. Саме таку систему соціоекологічних заходів світової спільноти й передбачає концепція ЕКЗ. Водночас дехто піддає сумніву і саме глобальне потепління як причину змін клімату планети, й інші пов'язані з цим природні явища (нерідко — справжні катаклізми), і вплив цивілізації на ці процеси, сподіваючись, що так проявляється циклічний характер коливань клімату Землі (коли похолодання чергується з потеплінням, а потім навпаки). На думку таких людей, відбувається один із багатьох етапів чи витків суто стихійного планетарного процесу. Мовляв, людина, її діяльність і спосіб життя до цього не причетні, отже, коригувати нічого не треба. Дуже важливо зрозуміти, що зміни клімату не можна розглядати окремо від інших проявів глобальної екологічної кризи — лише в комплексі вони можуть сприйматися адекватно.

Важливу роль в оцінюванні настроїв світової спільноти відіграє врахування розбіжностей і навіть помітних суперечностей у позиціях, з одного боку, найрозвиненіших країн планети, а з другого — народів «третього світу». Це дуже чітко виявилось, наприклад, на всесвітньому форумі в Йоганнесбурзі (2002 р.). Країни Азії, Африки, Латинської Америки вважають, що Захід має витратити кошти не на природоохоронні заходи, а на збільшення економічної допомоги «третьому світові» (у цьому вони вбачають історичний борг імперіалізму перед народами колишніх колоній та напівколоній). Натомість розвинені країни наполягають на тому, що внесок молодих держав «третього світу» у розв'язання гострих екологічних проблем мав би бути незрівнянно більшим.

У цій дискусії кожна зі сторін, як кажуть, керується своєю історичною правдою. Значимо, що, на відміну від загальногносеологічної категорії «істина», якою широко

послугується вся наука, поняття правди властиве лише соціальній філософії та психології: воно відбиває заломлення у змісті істини інтересів і соціопсихологічних настроїв певних категорій людей. Отож істина одна, а правда в кожного може бути своєю.

Правда «третього світу» впливає з того, що його народи живуть здебільшого в злиднях, люди не мають роботи і нерідко вмирають від голоду (досить згадати Ефіопію або Сомалі). Правда ж високорозвинених країн базується на тому, що, по-перше, екологічні проблеми за своєю сутністю є глобальними (їх принципово не можна розв'язувати в окремо взятих країнах, природа ж не знає державних кордонів, тому необхідні об'єднані зусилля всієї світової спільноти), а по-друге, розв'язання екологічних проблем не можна відкласти на майбутнє, коли буде оптимізовано економічну ситуацію в «третьому світі» і з'являться вільні кошти для природоохоронних заходів. Як бачимо, кожна з цих позицій має своє об'єктивно виправдане підґрунтя, і ця суперечність є діалектичною, вона породжена самим життям.

Чимало людей у світі перебуває під психологічним впливом антиглобалістських громадських рухів, які в різних країнах мають неоднакове ідеологічне забарвлення, унаслідок чого антиглобалізм загалом є досить неоднозначним феноменом. З одного боку, активісти цього руху поширюють екологічні, пацифістські й антиімперіалістичні настрої, влаштовують гучні протестні акції різного характеру, а з другого — пафос антиглобалізму акцентує увагу насамперед на етнокультурній самобутності кожного народу планети, його унікальності, самостійності й незалежності. Це має унеможливити будь-який тиск на кожну країну з боку глобальних центрів та інституцій, будь-яку уніфікацію в міжнародному масштабі (піддаються гострій критиці всілякі соціокультурні шаблони). Теоретичним підґрунтям цих тенденцій може слугувати відома концепція американського політолога С. Гантінгтона, згідно з якою світ є мультицивілізаційним, а саме протистояння основних цивілізацій — рушій людської історії, першо-

причина змін сучасного світового порядку [12]. З цих позицій рух до реалізації ЕКЗ виглядає примарним і безперспективним (у своїй основі) проявом глобалізації.

Насправді тут проглядається діалектична суперечність. З одного боку, «планета людей» (крилатий вислів Антуана де Сент-Екзюпері) і справді є різноманіттям багатьох етносів і навіть цивілізацій, між якими, безсумнівно, виникають конфлікти (подекуди дуже гострі), але з другого — це людство, яке дедалі більше усвідомлює себе єдиним суб'єктом суспільно-історичної діяльності. Цю думку дуже добре обґрунтував В.І. Вернадський, коли писав про нашу добу: «Людина вперше реально зрозуміла, що вона житель *планети* і може — має — мислити і діяти в новому аспекті, не лише в аспекті окремої особи, сім'ї чи роду, держав або їхніх союзів, але і в *планетному аспекті*» [13]. Отже, обидві ці площини, безперечно, є реальними та важливими. І саме другу з них виражає концепція Екологічної Конституції Землі.

Певну роль у настроях світової спільноти відіграє недовіра масової свідомості до засобів і заходів науки, її спроможності бути теоретичною засадою суспільного розвитку (в основі цих поглядів — відома позиція антисциєнтизму). Техногенні катастрофи останніх десятиліть живлять і посилюють ці настрої, нерідко справа доходить навіть до технофобії. Водночас у самій науці, серед учених подекуди спостерігаємо недовіру до інтеграції наукового знання, об'єктивності цього процесу та його можливостей (проте, як уже зазначалося, науковий аспект концепції ЕКЗ неможливий без опертя саме на потужну тенденцію інтеграції в сучасній науці).

Нарешті, сучасне суспільство характеризують, як відомо, песимістичний погляд на майбутнє світової цивілізації з причини самої природи людини, відсутність віри в те, що людство взагалі спроможне бути розумним, бодай колись стати на шлях сталого розвитку, просуватися до ноосфери [14]. Це внутрішньо пов'язане і з невірою в те, що суспільство може успішно впроваджувати в життя настільки масштабні проекти, як ЕКЗ.

БАЙДУЖІСТЬ ВЛАДНО-БЮРОКРАТИЧНИХ СТРУКТУР

Окремо треба зазначити і такий суб'єктивний фактор, як небажання чиновників різних країн, зокрема України, працювати задля погодження в різних інстанціях величезної кількості аспектів Екологічної Конституції Землі на всіх рівнях — національному, регіональному, глобальному.

На превеликий жаль, із сумом доводиться констатувати, що впродовж уже двадцятироків вітчизняні владно-бюрократичні структури виявляють нерідко повну байдужість до цієї дуже важливої суспільно-політичної ініціативи. Численні документи засвідчують, як багато часу і зусиль авторів ідеї ЕКЗ Ю.Ю. Туниці доводилося витрачати на переконання працівників різних державних інстанцій, які за своїми посадовими обов'язками мали б робити все необхідне для успішного просування цього оригінального проекту на міжнародній арені [7, 15]. Як не дивно, за кордоном цю ідею українського вченого подекуди підтримували активніше, ніж в Україні [16–18], якщо не брати до уваги справді послідовну позицію та допомогу Національної академії наук України, а також її друкованого органу — «Вісника НАН України» [2, 3, 19–21].

Зазначимо, що наукові кола підтримують проект ЕКЗ більш рішуче, ніж владно-бюрократичні структури. Але ж треба розуміти, що двоїста онтологічна природа концепції ЕКЗ — наукова та суспільно-політична — означає: без активної та послідовної підтримки відповідних органів державної влади України (а також міжнародних структур) практична реалізація проекту буде неможливою, адже для цього необхідний вихід на найвищі поверхи міжнародної політики. Варте уваги й те, що для законодавчого забезпечення норм ЕКЗ треба радикально змінювати наявне *інституційне середовище* [15]. Це теж вимагає багатогранної участі владних структур.

Поки що доводиться констатувати байдужість наших державних органів і до ширшої соціальної проблеми — необхідності реалі-

зувати концепцію сталого розвитку (як відомо, проект ЕКЗ органічно пов'язаний із нею, він стає зрозумілим і виправданим лише в контексті загальної проблематики сталого розвитку). На жаль, на відміну від багатьох інших держав світу (як сусідніх, так і віддалених), Україна досі не має затвердженої національної концепції сталого розвитку, хоча її проект було схвалено на розширеному засіданні Президії НАН України ще 1998 р., про що йшлося у відповідних публікаціях на сторінках «Вісника НАН України». Порівняймо: концепцію переходу Російської Федерації до сталого розвитку було затверджено ще у квітні 1996 р. Інша сусідня держава — Республіка Молдова — свою національну стратегію досягнення сталого розвитку «Moldova–21» схвалила в листопаді 2000 р. (тоді її підписав президент), а відповідну концепцію парламент затвердив у 2001 р. Аналогічні національні програми діють у багатьох державах світу. Водночас слід зазначити, що Україна має низку вагомих причин для того, щоб ставитися до завдань сталого розвитку з особливою увагою [22]. Цього року, коли виповнюється вже двадцята річниця Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро, є всі підстави ще раз нагадати нашим органам державної влади про необхідність мати національну концепцію сталого розвитку.

Наведемо зовсім свіжий приклад байдужості вітчизняних владно-бюрократичних структур до проблематики сталого розвитку, зокрема, ЕКЗ. Наприкінці листопада 2011 р. у Національному лісотехнічному університеті України (м. Львів) відбувся другий тур Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна: Схід–Захід — проблеми сталого розвитку», організованої спільно з Донецьким національним університетом економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (перший тур було проведено в Донецьку у вересні того ж року). Було заздалегідь відомо, що конференція пропонуватиме детальний аналіз проблем практичного впровадження ЕКЗ у життя світової спільноти. Оскільки форум

не був суто науковим, а науково-практичним, до участі в його роботі були запрошені представники різних державних органів. Працівники Міністерства закордонних справ України, Міністерства екології та природних ресурсів України цю конференцію проігнорували (і це після того, як зовсім недавно, 21 вересня 2011 р., Президент України В.Ф. Янукович виступив у Нью-Йорку на сесії Генеральної Асамблеї ООН з цих же питань).

Байдужість владно-бюрократичних структур не лише України, а й загалом усіх держав світу до проблематики сталого розвитку, зокрема, практичного втілення в життя проекту Екологічної Конституції Землі об'єктивно є тим гальмом, яке затримує ефективне розв'язання цих найважливіших завдань людства.

МОЖЛИВИЙ ВИХІД ІЗ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПАСТКИ

Основним принципом стратегії практичного впровадження концепції ЕКЗ, звичайно, є необхідність поступового, але наполегливого та невпинного подолання всіх перешкод на шляху реалізації проекту. Власне, саме в цьому сенс ретельного наукового аналізу тих найрізноманітніших труднощів, які стоять перед суспільством у вказаному контексті. Цілком імовірно, що в процесі просування до поставленої мети (яка поки що, на жаль, досить віддалена) буде виявлено нові, сьогодні ще невідомі бар'єри, які теж доведеться долати.

Насамперед у наш час необхідні істотні зміни в соціальній психології, у свідомості суспільства та кожної окремої особи. Екологізація всього суспільства має стати ефективним інструментом подолання глобальних екологічних загроз [22]. Лише тоді процесу практичного втілення ідеї ЕКЗ у життя світової спільноти буде надано необхідного прискорення.

Зауважимо, що впродовж останніх десятиліть екологізація соціуму набула чималих темпів і стала навіть однією з найважливіших ознак сучасного етапу розвитку світової цивілізації. Феномен екологізації вже став об'єктом спеціального розгляду завдяки різноманітності своїх проявів і форм.

Життя, проте, переконує, що прогрес екологізації суспільства об'єктивно не є достатнім для його успішного розвитку. Тут потрібно враховувати особливості людської психіки, з одного боку, і реальну діяльність конкретних членів суспільства — з другого. «Соціологічні дослідження свідчать про зростання індивідуальної зацікавленості, стурбованості проблемами довкілля і збільшення кількості екологічних організацій в усьому світі. Однак визнання проблеми на рівні формування екологічної свідомості приховує ще одну важливу проблему: позитивне ставлення до ідей охорони природного довкілля не обов'язково виливається в проекологічну поведінку як на політичному макрорівні, так і на мікрорівні особистого життя... Більшість людей погоджується з доречністю екологічно-орієнтованої поведінки, однак ситуація змінюється, коли доходить до реальних справ. Стан же довкілля залежить від людської поведінки, а не від ставлення до проблем охорони довкілля» [15]. Отже, завдання полягає в тому, як екологізацію з площини думок, поглядів і загальних намірів перевести в площину конкретних, реальних справ.

Саме в контексті об'єктивно-реальної екологізації суспільства розумної альтернативи затвердженню та впровадженню в життя проекту ЕКЗ у наші дні немає. Справді, історичну вагу в глобальному масштабі має збалансоване природокористування, коли задоволення різноманітних потреб людини було б узгоджене з реальними можливостями природи планети [23]. Сьогодні до цього дуже далеко... Лише глибоко усвідомивши всю гостроту сучасної соціоекологічної ситуації у світі, людство зможе знайти в собі сили для подолання і національного егоїзму панівних кіл окремих держав (навіть наймогутніших), і фінансово-економічних негараздів теперішньої доби, і неадекватних соціально-психологічних настроїв (навіть коли вони охоплюють найширші верстви), і байдужості владно-бюрократичних структур різних країн, і всіх інших бар'єрів на шляху до практичної реалізації ідеї ЕКЗ.

В офіційній пропозиції нашої держави до форуму «Ріо+20» наголошено: «...Для досягнення цілей майбутнього Саміту Землі було б надзвичайно актуально включити в початковий проект підсумкового документа «Ріо+20» наступну тезу: «Трансформувати UNEP у повноцінне агентство ООН під назвою Світова екологічна організація (СЕО) й одночасно започаткувати процес розроблення Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ) як способу досягнення необхідної ефективності СЕО і як правової платформи для переходу до «зеленої» економіки. Ця пропозиція стосується підсилення інтеграції трьох основ сталого розвитку (довкілля, економіка і соціальний аспект) на міжнародному рівні... Дискусія щодо створення СЕО і започаткування процесу опрацювання ЕКЗ у їх нерозривній єдності додасть виразнішої цілісності і глибшого розуміння трьох основ сталого розвитку на саміті «Ріо+20» і зробить роботу саміту конструктивнішою» [24]. Хотілося б вірити, що початок практичному втіленню ідеї ЕКЗ, нарешті, буде покладено.

Світова філософія, наука, культура дедалі частіше ставлять питання, сповнене драматизму: чи виживе людська цивілізація? Справді, сьогодні відповідь на нього неоднозначна, що зумовлено органічними вадами способу життя світової спільноти й тим, наскільки успішно вона зможе їх подолати [25]. Екологічна Конституція Землі може стати одним із дуже важливих важелів у цьому історичному змаганні людини з долею. Людство не повинно загинути, необхідно терміново шукати вихід із екологічної пастки!

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Виступ Президента України на загальних дебатах 66-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН // <http://www.president.gov.ua/news/21273.html>.
2. *Туніця Ю.Ю.* Екологічна Конституція Землі: сутність і концептуальні засади // Вісник НАН України. — 2005. — № 11. — С. 32–42.
3. *Туніця Ю.Ю., Семенов Е.П., Туніця Т.Ю.* Методологічні основи Екологічної Конституції Землі // Вісник НАН України. — 2010. — № 5. — С. 7–15.
4. *Туніця Ю.Ю.* Екоекономіка і ринок: подолання суперечностей. — К.: Знання, 2006. — 314 с.
5. *Туніця Ю.Ю., Семенов Е.П., Туніця Т.Ю.* Екологізація економіки: теоретико-методологічний аспект // Економічна теорія. — 2011. — № 2. — С. 5–15.
6. Введение в теорию устойчивого развития. Курс лекций. — М.: Ступени, 2002. — 240 с.
7. *Туніця Ю.Ю.* Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. — Ч. I. — 298 с.
8. *Туніця Ю.Ю.* Закон зростання екологічних витрат суспільства // Економічна енциклопедія. — К.: Академія, 2000. — Т. 1. — С. 547.
9. *Урсул А.Д.* Переход России к устойчивому развитию. Ноосферная стратегия. — М.: Ноосфера, 1998. — 500 с.
10. *Баландин Р.К.* Цивілізація против природи. Что происходит с погодой и климатом? — М.: Вече, 2004. — 384 с.
11. *Гор А.* Неудобная правда. Глобальное потепление. Как остановить катастрофу / пер. с англ. — СПб.: Амфора, 2007. — 328 с.
12. *Гантінгтон С.П.* Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / пер. з англ. — Львів: Кальварія, 2006. — 474 с.
13. *Вернадский В.И.* Размышления натуралиста. — М.: Наука, 1977. — Кн. 2. — 192 с.
14. *Семенов Е.П.* Філософські засади сталого розвитку. — Львів: Афіша, 2002. — 200 с.
15. Екологічна Конституція Землі. Методологічні засади / За ред. Ю.Ю. Туніці. — Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. — Ч. 2. — 440 с.
16. Ukraine to save the World? // Socialook International. — 2007. — V. 33, N 2. — P. 4–6.
17. *Семенов Э.П., Цырдя Т.Н., Урсул А.Д.* Концепция Экологической Конституции Земли: синтез науки и политики // Bioetica, filosofia și medicina în strategia de asigurare a securității umane. Materialele Conferinței a XVI-a Științifice Internaționale (12–13 noiembrie 2010, Chișinău, Moldova). — Chișinău: CEP «Medicina», 2010. — P. 209–215.
18. *Semenyuk E.P.* The Concept of the World Environmental Constitution and Information Science // Scientific and Technical Information Processing. — 2011. — V. 38, N 1. — P. 1–12.
19. *Туніця Ю.Ю., Семенов Е.П., Туніця Т.Ю.* Фактори глобалізації і стратегія сталого розвитку // Вісник НАН України. — 2004. — № 7. — С. 3–14.
20. *Шемшученко Ю.С.* Екологічна Конституція Землі: від ідеї до практичного втілення // Вісник НАН України. — 2007. — № 9. — С. 3–7.
21. *Туніця Ю.Ю., Семенов Е.П., Туніця Т.Ю.* Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу // Вісник НАН України. — 2008. — № 2. — С. 8–24.
22. Україна: Схід-Захід — проблеми сталого розвитку. Матеріали другого туру Всеукр. наук.-практ. конференції (24–25 листопада 2011 р., Львів,

- Україна). — Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. — Т. 2. — 268 с.
23. *Туніця Т.Ю.* Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст. — К.: Знання, 2006. — 300 с.
24. Submission of Ukraine for Rio+20 Compilation Text // <http://www.uncsd2012.org/rio20/index.php?page=view&type=510&nr=689&menu=20>.
25. *Сагатовский В.Н.* Есть ли выход у человечества? (Критика образа жизни). — СПб.: Петрополис, 2000. — 148 с.

Э.П. Семенюк, Т.Ю. Туніця

Национальный лесотехнический университет
Украины
ул. Генерала Чупринки, 103, Львов, 79057, Украина

ЧТО МЕШАЕТ ПРАКТИЧЕСКОМУ ВОПЛОЩЕНИЮ ИДЕИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСТИТУЦИИ ЗЕМЛИ?

В статье рассмотрены основные препятствия на пути реализации идеи Экологической Конституции Земли: незаинтересованность самых могущественных государств мира, проблемы финансово-экономического характера, социально-психологические настро-

ния в мировом сообществе, безразличие властно-бюрократических структур. Предложено авторское видение выхода из сложившейся ситуации.

Ключевые слова: экологизация социума, барьеры, экологическая экономика, устойчивое развитие, социальная психология.

E.P. Semenyuk, T.Yu. Tunytsya

Ukrainian National Forestry University
103 General Chuprynyk Str., Lviv, 79057, Ukraine

WHAT PREVENTS FROM THE PRACTICAL IMPLEMENTATION OF THE WORLD ENVIRONMENTAL CONSTITUTION IDEA?

The article reviews the main obstacles towards the realization of the World Environmental Constitution idea: the lack of interest of the most powerful countries in the world, financial and economic problems, social and psychological attitudes in the world community and negligence of bureaucratic structures. In conclusion, the authors offer their own opinion considering the ways out of the situation.

Keywords: ecologization of society, barriers, ecological economics, sustainable development, social psychology.

Стаття надійшла 10.12.2011 р.